

Sosyolojik Açıdan Gençlerin Namus ve Şiddet Değerlendirmeleri

Bekir KOCADAŞ*

Özet

Bir toplumun genç kuşakları sosyal değişmeden en fazla etkilenen kesimdir. Gençlerin namus ve şiddet algılamaları ve onlarla ilgili tutum ve davranış oluşturmaları süreci çeşitli sıkıntı ve kırılğanlıklarla doludur. Türkiye nüfusunun önemli bir kesimini oluşturan gençlerin namus ve şiddet sorununa nasıl baktıkları ve nasıl değerlendirdikleri önemlidir. Onlara bu zorlu gençlik süreçlerinde yardım etmek ve destek olmak gerekir. Adıyaman il merkezinde liselerde yaptığımız araştırmamız gençliğin namus ve şiddete dair duyarlılıklarını tespit temek üzere kurgulanmıştır.

Araştırmanın ana evreni, Adıyaman İl Merkezi ortaöğrenim çağı gençliği adı verilen, 14-18 yaş arasındaki okuyan gençlerden oluşturulmuştur. Örneklem, tabakalı örneklem tekniğine göre, evreni temsil etme düzeyi kıstaslarına uygun olarak belirlenmiştir. 643 anket uygulaması yapılan araştırma; açıklayıcı alan araştırmasıdır. Araştırmamız, Adıyaman da demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel kıstaslar göz önünde bulundurularak, farklı yapıdaki liselerde cinsiyet dağılımı da göz önünde bulundurularak (nicel araştırma yöntemine göre) anket tekniği kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın çok kapsamlı olması sebebiyle, bu makalemizde elde edilen sonuçlardan sadece önemli görülenler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Namus ve Şiddet

Honor and Violence Evaluations of Young People from Sociological Point of View

Summary

Younger generations of a society are the ones most affected by social change. The perception of honor and violence by young people and their attitudes and behaviors related to them are filled with various troubles and fragilities. It is important how young people who form an important part of Turkey's population look at and evaluate the issue of honor and violence. We need to help and support them in these challenging youth processes. Our research in our high school in Adıyaman province center was designed to determine the sensitivity of honor and violence to youth.

The main universe of the research was formed by adolescents aged between 14 and 18, called Adıyaman City Center secondary school youth. The sample was determined according to the stratified sampling technique, according to the criteria of representing the universe. 643 questionnaire survey; Exploratory field research. In our research, Adıyaman was made by using survey technique (considering the quantitative research method) considering the demographic, social, economic and cultural criteria and gender distribution in the different high schools. Because the study is so comprehensive, only the results that are considered important in this article will be evaluated.

Keywords: Youth, Honor and Violence

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edb. Fak., Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, bkocadaş@adiyaman.edu.tr

Gençlik, Namus ve Şiddet Üzerine Bir Değerlendirme

Gençlik, tanımlanması zor bir yaşam evresini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. İnsan hayatının en dalgacı, en kırılmalı ve en değişken dönemi olarak gençliği tanımlamak mümkündür. Her bakış açısına göre değişen bir gençlik tanımı yapılabilir. Örneğin Şenol ve Mazman (2013:86), “genel olarak çocuk, ergen ve genç kavramları arasındaki kesin sınırları belirlemek ve bu kavramları net bir şekilde ifade edebilmek son derece zordur” derler ve yine onlara göre bu kavramlar birbirlerinin içine girmiş bulunmaktadır. Tanımları tartışmalı hale getirenin yaş, biyolojik gelişim, geleneksel belirlemeler, yasalar, vb. şeklinde özetlemek mümkündür. O halde demek ki gençliği tanımlamak yetmiyor, onu diğer insan yaşamının belirli bir evresini anlatan kavramlardan da ayırmak gerekir.

Bu konuda Birleşmiş Milletler 12-25 yaş grubunu, Türkiye Resmi İstatistikleri 12-24 yaş grubunu, Nüfusbilim de 15-25 yaş grubunu gençlik yılları olarak kabul etmektedir. Dünya genelinde daha fazla 15-24 yaş arası gençlik çağı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü 1985 Dünya Gençlik Yılı dolayısı ile yapılan çalışmalarda bu çağın, 15-24 yaş aralığında kabul edilmesi üzerinde yaygın bir görüş birliğine varılmıştır (Şenol-Mazman, 2013:86). Gençliğin bu şekilde farklı evreler halinde anlatılması tanımlamayı da aslında güçleştirmektedir. Ama bütün bunlara rağmen belli tanımlama ve izahların göz önünde bulundurulması konuyu anlatılabilmesi ve anlaşılabilmesi açısından gereklidir.

Buradan hareketle gençlik, değişim ve arayış evresini ifade eden bir dönem olarak ifade edilebilir. Bu dönem, gencin benliğini, kişiliğini ve kimliğini bulma çabalarından ve arayışlarından ötürü de bunalımlı geçer. Ayrıca genç, kendi kendini keşfetmenin, kabuk değiştirmenin sancılarını da yaşar. Bundan dolayı ailesine ve çevresine karşı tutarsız davranışlar içinde de girebilir. Örneğin, eve dilediği gibi girip çıkan, hiçbir şeyi beğenmeyen, en ılımlı uyarılara sert karşılıklar veren genç dolayısıyla çoğu zaman ailesi ve sosyal çevresi tarafından problemliliği olarak görülür (Kocadaş, 2004:2). Aslında bizim karşıımızdakine (bu çocuk, genç ya da bir yetişkin olabilir) karşı gösterdiğimiz ilgi ve alaka, karşıımızdakinin bize karşı olan tutum ve davranışlarını belirlemede yardımcı olabilir.

Fiziksel olarak hızlı bir değişim yaşadıkları bir dönemde, çevrelerindeki yetişkinlerden olumlu tutum ve davranışlar gören gençler, kendilerinde olan değişimi kolay bir şekilde kabul eder ve sosyal hayata uyum sağlayabilirler. Bilindiği gibi gençlerin hayatında taklit son derece önem arz etmektedir. Ancak gençlerin hepsinin hayatında olumlu yetişkin modelleri bulunmamakta, bu sebeple de gençlik dönemindeki fiziksel değişimlerine uyum sağlamakta birtakım güçlüklerle karşılaşabilmektedirler (Şenol-Mazman, 2013: 87). Bir taraftan kendi içinde yaşadığı değişmeler, bir taraftan sosyal çevresindeki değişmeler sorunları içinden çıkılmaz hale getirebilir.

Öte yandan gençlik döneminde sosyal değerlerin, tutumların ve inançların gelişmesinin karmaşıklık düzeyi de artar. Haliyle de birey siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel konularda bağımsız ve olgun düşünme tarzlarına gençlik döneminde ulaşır. Geleceğin yetişkinleri olacak olan gençlerin yeniliklere daha açık olması beklenir. Ayrıca gençlerden kendinden sonra gelecek olan kuşaklara mevcut kültürü aktarması da beklenir. Dolayısıyla bu gençlerin gelecek ve geçmişe ait değerler arasında bocalamalarına ve geleceğe yönelik kaygılar geliştirmelerine sebep olmaktadır (Günindi Ersöz, 2016:29). Tamda bu sebeplerden dolayı gençlik dönemi yardıma ve desteğe çok ihtiyaç duyulan bir yaşam evresi olarak karşıımıza çıkmaktadır.

Bu çağdaki gençlerin temel özelliklerini (Kocadaş, 2004: 4) özetle aşağıda olduğu gibi sıralayabiliriz;

- Fiziki özelliklerinden meydana gelen ani değişikliklerden dolayı kendilerini değersiz görürler ve güvensizlik duygusu taşırlar.
- Duyguları çabuk iniş çıkış gösterdiğinden çabuk sevinir, çabuk üzülür, birden sinirlenir, olur olmaz şeyleri sorun yaparlar. Bu nedenle tepkileri önceden kestirilemez.
- Alıngan davranıp, hiç eleştiriye gelemeyen ana-babayı yerli yersiz eleştirmeye başlarlar.
- Sürekli bir geliş gidiş içerisinde, maceracı ve kabına sığmaz bir ruh yapısına sahip olduklarından gelgeç hevesleri çoğalmıştır.
- Bencilleşirler, istekleri artar, konan yasakları saçma, kendine tanınan hakları yetersiz bulurlar.
- Ana-babadan devlete varana kadar otoriteyi temsil eden her şeye başkaldırma eğilimi taşırlar.
- Coşkulu, hayalci, idealisttirler. Duygu ve düşüncelerini inançla savunur, haksızlıklara karşı acımasız bir tutum takınır, yaşanan gerçeklere pek aldırmadan toplum düzeni birden değişsin, eşitsizlikler ortadan kalksın isterler.

Namus sözcüğü, Arapça *nāmūs*, Aramice ve Süryanice “*nmūs/nūmūsā*”, Hellence *nómos* sözcüklerine karşılık gelmektedir. Türk Dil Kurumu’nun namus sözcüğü için gösterdiği iki anlamdan ilki, namusun “*ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlı olmak*” olduğudur. Bu ilk tanımdaki değerlere bağlılık ifadesinden sonra gelen anlamı ise, namus sözcüğünü “*iffet*” sözcüğüne eş anlamlı göstermektedir. TDK’de iffet sözcüğünün anlamına bakıldığında, sözcüğün “1.Cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık, sililik. 2. Namus” ile tanımlandığı görülür. Namus, sözlükteki ilk anlamının ardından nihayet “*dürüstlük ve doğruluk*” olarak tanımlanır. (www.tdk.gov.tr, 2016). Türkçe’ye Arapça’dan geldiği düşünülen namus sözcüğü, peygamberin hayatı üzerine Müslüman geleneklerinde göze çarpmasına rağmen, sözcük Kuran’da açık bir biçimde geçmemektedir. Esas anlamı *ortaya çıkan yasa* demektir. Bu sözcüğün daha sonra Cebrail meleğini işaret etmek amacıyla kullanıldığı görülür. İncil’den bir kesitin Arapça çevirisinde, Tevrat için “*Yahudilerin Yasası*” anlamına gelen Hellence bir ifadeden yararlanıldığı dikkat çekmektedir (Kalav, 2012:151). Çeşitli kültürlerde ve dinlerde kavramın bir biçimde açık ya da üstü kapalı olarak yer aldığı görülmektedir.

Namus kavramının etimolojisini Kalav (2012:151), iktidar kaynaklı yasa, kural, düzenleme, emir anlamlarıyla sahiplenildiğini söyler. Namus sözcüğünün, eril bir sözcük olan Hellence’deki “*nomos*” sözcüğünden geldiği belirtilse de bazı kaynaklar bu sözcüğün Türkçe’ye Arapça ya da Farsça’dan geçtiğini ifade etmektedir. *Nomos*’un işaret ettiği anlamlar arasında *sahiplenmek* yer almaktadır. Sözcüğün kökü, yiyecekleri paylaşmak anlamında “*nema*”dır.

Dolayısıyla sürekli değişen ve dönüşen dünyada namusa ilişkin değer ve normlar ve buna bağlı olan tutum ve davranışlar da değişmektedir. Özellikle bir duvar olarak tanımlanabilen ve duvar gibi kutsal yönelimler üzerine kurulmuş olan *nomos* da toprak ve mülkiyet gibi büyüyüp gelişebilir. Genel bir düzenekte ahlak anlayışı olarak kabul edilen ve günümüze kadar toplumu düzenleme, insan hayatını ve davranışını denetleme işlevi gören namus kavramı, toprak ve mülkiyet sözcükleri üzerinden kadın bedenini işaret edecek şekilde sürekli değişmekte ve dönüşmektedir. Namus kavramının, ortaya çıkış ve oluşum nedeni geleneğe havale edilemeyecek karmaşıklıkta ve durağan olmanın çok ötesinde sürekli devinim halindedir (Kalav, 2012:153). Kavram, zaman ve mekâna göre farklı farklı anlamları ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.

Bununla beraber “*namus nedir?*” sorusuna verilen cevapların iki noktada da yoğunlaştığı da görülmektedir. Bunlarda ilki “*namus*” kavramının erkek ve kadın için farklı tanımlandığı gerçeği ve ikincisi ise namus olgusunun bireysel değil, ailenin bütün fertlerini ilgilendiren bir konu olarak kabul edilmesidir. Namus ile alakalı yapılan çalışmaların bulgularına bakıldığında;

toplumun erkekler ve kadınlarda namus ve namuslu davranışı farklı tanımlandığı görülmektedir. Kız ve erkek çocuklara farklı roller biçildiği, kızların evlilik öncesi cinsel ilişki kurmasına izin verilmediği, cinselliğin yalnızca kocaya sunulması gereken bir olgu olduğu, dolayısıyla kadınların rollerinin pasif, buna karşın erkeklerle daha aktif roller verildiği görülmektedir. Örneğin üniversite öğrencilerinin de içinde yaşadıkları toplumdan farklı düşünmediği, “*erkeğin elinin kiri*”, “*kadının alınının karası*” yaklaşımından çok fazla yol kat etmediği görülmektedir (Günindi Ersöz,2016:4). Haliyle bugün dahi kadının bir meta gibi görülme sapkınlığının devam ettiği gerçeği ortadadır.

Türkiye’de namus, hem erkekler hem de kadınlar için kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram, bir kişinin, toplum tarafından belirlenmiş olan erillik ve dişilik standartlarına göre yaşama kabiliyetini ifade etmektedir. Kadınların namusu ile erkeklerin namusu arasında toplumsal cinsiyete dayalı bir ayırım söz konusu olmaktadır. Türkiye’deki namussuz erkek demek “*güvenilmez ve kendisinin yanı sıra karısının da üzerinde cinsel olarak denetim kurma yönündeki sosyal sorumluluklarını yerine getirmemesi*” demektir. Bunun tam aksine kadının namusu yalnızca kadının kendi cinselliğiyle bağlantılı olan bir durumdur. Aslında bu durum her iki cins içinde ahlaki bir durum arz etmektedir. Bu durumda toplumun sosyal dokusuna zarar veren bir sosyal olay olarak yorumlanabilir (İnci,2013:284). Geleneksel toplumlarda kadına ve erkeğe yüklenen cinsiyet rolleri çok farklılık göstermektedir. Dolayısıyla beklenen davranış örüntüleri de buna göre oluşmaktadır.

Bu bakış açısı içinde cinsellik Yıldız Tahincioğlu’na (2010:140) göre, geniş anlamda toplumsal bir olgu olarak kavranmakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin dinamiği olarak ele alınmaktadır. Ataerkil yapıyı biçimlendiren cinsiyetlerarası hiyerarşi bu kavram aracılığıyla tartışmaya açılmaktadır. Cinselliği toplumsal cinsiyetin altında yatan dinamik olarak ele alan bu bakış açısı, cinsiyet eşitsizliklerinin cinsellik konu başlığı altında tartışılmasına olanak tanımaktadır.

“Kadın ve erkek için namusun farklı anlam ifade etmesi toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ataerkil doğasına bağlanmaktadır. Bu ataerkil özellik, kadınların erkeklere bağımlı olmasını ve aralarında eşitsiz ilişkiler kurulmasını sistematik olarak desteklemektedir. Toplumsal cinsiyetin inşa sürecinde; erkekler ve kadınlar normatif kültürel kavramları yani erkeklerin ve kadınların ‘nasıl olduklarını’ ya da ‘nasıl olmaları’ gerektiğini belirleyen kuralları öğrenerek içselleştirmektedirler” (Günindi Ersöz, 2016: 30).

Dünyanın pek çok yerinde namus kavramı İnci’ye (2013:286) göre, bireyin topluma kabul edilmesi açısından önemlidir. Bu konudaki başarısızlık kişinin utanç duymasına ve statü kaybetmesine neden olmaktadır. Hatta bazı toplumlarda erkeklerin bu namusunu kaybetmesi erkekliğini kaybetmesi anlamını taşımaktadır. Namus içinde bulunan toplumun ilişkilerini belirleyen yaygın norm ve değerlerin içerisinde yer almaktadır. Namus suçlarının bu kadar karmaşık olmasının nedeni iste bu suçların normatif yapısından kaynaklanmaktadır. Namus çok değer verilen ve geniş kapsamlı bir olgu olarak toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır. Nitekim toplumumuzda ‘namus için yaşanır, namus için ölünür’ ve ‘*gelinliğinle çıktın kefeninle dönersin*’ düşüncesi bunun önemini kanıtlar nitelikteki düşüncelerdir. Özellikle son zamanlarda namus için öldürme düşüncesi yaygınlık kazanmaktadır. Kadını mağdur duruma düşüren bu anlayış toplumsal cinsiyete dayalı olan eşitsizliğinde etkisiyle gittikçe güç kazanmaktadır. Kadının kendi bedeni üzerindeki hâkimiyetinin hiçe sayılması anlayışı toplumun derinine nüfuz etmiş ve namus kavramına bakış açısını da son derece toplumun bakış açısına endeksli bir hale getirmiştir.

Fransız toplumundan namus konusuna bir örnek veren Kalav (2012:152), Napoleon Bonaparte’nin kadın ve erkeği yücelten iki değere işaret etmesini, toplumsal cinsiyet bağlamında

değerlendirmiştir. Napoleon Banaparte'a göre "*insanları yücelten iki büyük değer vardır: Erkeğin mert, kadının da namuslu olması.*" Namusun hayattan daha değerli olması gerektiği, her koşulda korunması lazım gelen büyük bir erdem olduğu kadın cinselliği ekseninde değerlendirilmektedir. Benzer şekilde Türk toplumunun geleneksel bakış açısına sahip kesimi için "*namusun iki paralık olması*" deyişiyle de namusun ne kadar sorunlu bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda namuslu kadın, evden ancak ya kefeniyle ya da gelinliğiyle çıkar. Kadın evlendiği takdirde, babasının koruyuculuğundan ve baskısından kocasının himayesine geçer; böylece kadın için namuslu olmak hayatından daha değerli kılınmış olur. Ataerkil kültüre kaynaklık edebilecek dil ile ilgili diğer husus ise atasözleridir. Ataerkil ve cinsiyetçi toplum yapısı içinde namusa ilişkin değer ve normları pekiştirmeye ve yeniden aynı şekilde üretmeye yönelik birkaç atasözü örneği aşağıda sıralanmaktadır:

- Her şey hayat için, hayat da namus için feda edilir.
- İrzın kadrini bilmeyen, dinini bilemez.
- Namussuz yaşamaktansa namusu ile ölmek yeğdir.
- Ad (namus) ayıklanmaz, fakat ark ayıklanır.
- Malınız olmasın da namusunuz olsun.
- İrz insanın kanı pahasıdır.
- Kadını erkek değil ar ve namus bekler.
- Avradı er zapt etmez ar zapt eder.

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapıyı ortaya koymaktadır. Bunun için tam anlamıyla şiddet olgusunu ortaya çıkarmak imkânsızdır. Şiddet, belli bir kişiye ya da kişilere karşı bedensel, duygusal ve ruhsal olarak zarar vermeye yönelik davranışları kapsamaktadır. Şiddet olgusu yapıcı bir özellik olmaktan çok yıkıcılığa yol açan bir etkiye sahiptir (İnci,2013:283). Bu yıkıcılık hem kişinin kendisine hem de toplumsal değerlere yöneliktir. Bu yıkıcılığın önüne geçmenin bazı yollarını ve önlemlerini değişen toplumsal yapıya göre sürekli yeniden inşa etmek gerekir.

Rousseau'nun şiddetin kaynağı olarak eşitsizliği gördüğünü belirten Bal (2007: 90-91), iki bölümden oluşan eşitsizliğin kaynağı yapısının ilk bölümünde Rousseau'nun insanın doğa durumundan söz eder. Bu durumdaki insanın önce fizik sonra metafizik ve ahlak açısından inceler. İkinci bölümde Rousseau, eşitsizliğin mülkiyete dayalı olarak uygar toplumlarda nasıl ortaya çıkmış olduğunu ve toplumsal kurumlarla bu eşitsizliğin nasıl sürekli hale getirildiğini, en sonunda da bu duruma nasıl son verilmesi gerektiğini açıklar.

Günümüzde şiddet gittikçe aile içi şiddete dönüşme eğilimi göstermektedir. Aile fertlerinin birbirlerine karşı maddi ve manevi hak sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukların yerine getirilmemesi, kadın ve erkeğin aynı evde birlikte insani değerler üretmeyi başaramaması huzursuzlukların temelini oluştur (İlhan Tunç, 2008:137). Dolayısıyla bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayan aile, Mavili Aktaş'a (2007:151) göre de, bazen de şiddetin beslendiği ve uygulanması için zemin bulduğu bir yere dönüşür. Toplumun bütün kesimlerini etkileyen şiddet ve özellikle de aile içi şiddet özellikle de kadın ve çocuklar üzerinde bedensel ve ruhsal olarak pek çok sorun yaratmaktadır. Aile içi şiddetin nedenleri arasında evlilik yaşamındaki doyumun düşüklüğü, bireylerin saldırgan eğilimler taşıması, eşler arasındaki eğitim ve statü farklılıkları, iletişim becerisindeki yetersizlikler, evliliğe yönelik aşırı bağımlılık ve her çeşit güçsüzlük sayılabilir. Örneğin Türkiye'de kadına yönelik şiddeti inceleyen İlhan Tunç (2008:144), özellikle kadının yoğun olarak şiddeti babasından ve eşinden gördüğünü ortaya koymuştur.

Aslında şiddet, içinde fazladan bir keyfîlik ögesi taşır. Talih, iyi ya da kötü şans, insani meselelerde hiçbir yerde savaş alanında olduğu kadar yazgı belirleyici bir rol oynamaz. Üstelik

en beklenmeyen bu ihlali, bu şekilde karşımıza çıkıvermesi, ona “rastgele olay” ya da bilimsel açıdan kuşkulu olay dediğimizde ortadan kalkmış olmuyor (Arendt,1996:8).

Şiddet, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına sebep olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamıdır. Aile içi şiddet ise, bu davranış ve eylemlerin aile içinde gerçekleşmesidir. Aile içi şiddet, büyük oranda kadın ve çocuklara nadiren de yaşlılara yönelik kullanılmaktadır (Mavili Aktaş, 2007:151). Büyük Türkçe Sözlükte (05.12.2016) şiddet; “1. Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik. 2. Hız. 3. Bir hareketten doğan güç: *Rüzgârın şiddeti*. 4. Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma. 5. *meç*. Kaba güç” olarak ifade edilmektedir.

Dönmezer (1996:215-216) şiddeti, gücün ve kuvvetin hukuka aykırı olarak kullanılması olarak izah eder. O halde şiddet kuralla zıtlaşan insana özgü bir eylemdir. Şiddete başvuranda, toplumsal normlara, hukuk kurallarına saldırı niyeti, kastı vardır. Bunlara ilaveten kültürel modele göre şiddetin sebepleri, taklit edilen davranışlar veya grup üyelerinin sosyalleşirken içlerine geçirdikleri değerler olarak açıklanmaktadır. Böylece şiddet, kültürün ortaya koyduğu çözüm yollarından birisidir.

Ünsal (1996, 29) etimolojik açıdan şiddet sözcüğünün dilimize Arapçadan geçtiğini ifade eder. Kamus-i Türki’de ise şiddet; sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak geçiyor. “Şedid” ise sert, katı ve şiddetli demektir. “Şeddat” da sertlik ve kızgınlığı ile tanınan ünlü eski Yemen hükümdarının adıdır. Öte yandan yabancı dillerde, örneğin Fransızca’da şiddet; bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çekirme ya da işkence, vurma ve yaralama olarak tanımlanıyor. Violence sözlüğü Fransızcaya Latince Violentia aracılığı ile girmiştir. Violentia şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç anlamında kullanılıyor. Violare ise şiddet kullanarak hareket etmektir. Bu sözcüğün kökeni ise, “vis”: Çeşitli anlamlarının yanı sıra; güç, erk, şiddet, bedensel gücü de simgeliyor. Eski Yunancadaki “bia”nın da, bedensel güç ve kullanımı ve kullanan anlamına gelmektedir.

Aslında şiddetin sözlük anlamı, kavramı sosyolojik olarak izah etmeye kâfi gelmez. Zira “şiddet nedir, ne değildir”, “hangi koşullar altında şiddettir, hangi koşullar altında değildir”i tanımlamaya çalışmak, şiddetin bin bir yüzü (ekonomik, toplumsal, antropolojik, sosyal psikolojik, biyolojik vs.) (Solok,1996:5) olduğunu bilmek önemlidir.

Öte yandan şiddet kavramı, temel özellikleri ne olursa olsun, zamana ve topluma göre de değişiklik gösterir. Örneğin Osmanlı dönemindeki şiddetle günümüzdeki şiddeti aynı kefeye koyamayız. Toplumlar değiştiği gibi, normları da değişmektedir. Ama genel olarak şiddet tipolojisinin yoğunlukla hukuksal sınıflandırmalara dayandığı bilinmektedir. Toplum hızlı değiştiği için salt hukuksal ölçütler yeterli olamayabiliyor. Genel olarak şiddeti dar ve geniş anlamda ele almak mümkündür. Dar anlamıyla şiddet (fiziksel şiddet), tartışılmaz ve ölçülebilir nitelikleriyle, fiziksel şiddet tektir. İnsanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici edimdir. Hukuk dilinde “eşhaşa (şahıslara) karşı cürümler” diye adlandırılır. Geniş anlamıyla şiddet (dolaylı şiddet), insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri, hukukçuların ve toplumbilimcilerin sevdikleri “açıklık ve ölçülebilirlik”te olmasa da, dolaylı ve somut bir şekilde hissedilen çeşitli baskıları şiddet kategorisine dâhil etmek (Ünsal,1996: 29-33) gayet yerinde olur.

Şiddet, genellikle bir engelleme sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü birey, kendini gerçekleştirme, geliştirme konusunda çok kısıtlı olanakları bulan bizim gibi toplumlarda engellenmekte ve sonuçta şiddete ve saldırganlığa başvurmaktadır. Bu bağlamda birey, aynı zamanda baskı ile de karşılaşmaktadır. Böylece bireyin yaratıcılığı kapatılmış olmaktadır. O zaman birey, kendini kanıtlayıcı tek yol olarak şiddete başvurur (Tezcan, 1996:107).

Aynı şekilde şiddet anlayışındaki farklılıkları ya da tanımlamadaki farklılıkları bir örnekle göstermeye devam edebiliriz. Copet-Rougier İngilizce ile Fransızca'daki şiddet sözcüğünü karşılaştırdığında, kelime aynı olmasına rağmen, anlamlarının aynı olmadığına, Fransızca'da şiddetin daha geniş bir tanımı bulunduğuna dikkat çekiyor. İngilizce'de doğrudan fiziksel şiddet ve yasadışı bir haksızlığı dile getiren sözcük, Fransızca'da bunun yanı sıra, birisinin rıza göstermesini sağlamak için baskı uygulama fikrini de içerir. Yani Copet-Rugier'e göre ahlaki şiddetten (görünmeyen şiddet ya da duygusal şiddet) de söz etmiş oluyor. Bundan yola çıkarak yazar, bu farklı perspektiflerdeki ikiliğin iki düzeyde yeniden üretildiğini iddia ediyor: Yasal/yasadışı ve fiziksel/dolaylı (Somersan,1996: 48). Şiddet bu bağlamdan hareketle ele alındığında dahi daha pek çok türüne ulaşmak mümkündür. Tekrar hatırlatmak gerekirse, şiddetin zamandan zamana ve toplumdan topluma değişme özelliği olduğu yukarıda vurgulanmıştır.

Örneğin yeni bir şiddet biçimi, 19. yüzyıl şehirlerinde aralarında fiziki mesafenin azaldığı farklı toplumsal sınıf ve tabakalara mensup insanlar arasında kültürel ve siyasal mesafenin yeni bir biçimde korunması anlamına gelmektedir. Ekonomik güç farklılığı şehir mekânını kullanma çeşitliliği ve yoğunluğunda farklılıklara yol açarak, yeni ve çok kapsamlı bir şiddet oluşturmuştur (Oskay, 1996:193).

Şiddetin en fazla görüldüğü yer ailedir. Aile içinde özellikle kadına ve çocuğa yönelik yani en zayıf korunmasız olana karşı şiddet kullanılmaktadır. Erten ve Ardalı (1996:160) ise aile içinde en çok şiddetin kadına yönelik kullanıldığını belirtmektedirler. Araştırmalar ortaya koymaktadır ki, çocukları aşırı derece döven, işkence yapan, bazen ölümlerine sebebiyet veren anne ve babalar kendi çocukluklarında terörize edilmiş, şiddete maruz kalmış insanlardır. Bunun yanında, çeşitli gerilimlerden, ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan ego zayıflaması ve dolayısıyla azalan tahammül sınırları da sebeplerden biridir. Çeşitli saldırganlık eğilimleri ve dürtüsellik de diğer etkenlerdir. Ülkemizde yaşanan aile içi şiddetin en çok rastlanan biçimi, erkeğin birlikte yaşadığı kadına şiddet uygulamasıdır yani onu dövmesidir. Bu olay aslında hemen hemen dünyanın her toplumunda çok sık yaşanan bir fenomendir. İstatistiki bir kriter oluşturması bakımından, işlevsel bir tanım yapma gerektiği göz önüne alınırsa, kendisi ile yakın ilişkide olan bir erkek tarafından en az bir morluk ya da geçici kızarıklık oluşturacak kadar cebire maruz kalmış bir kadın için "dayak yemiş kadın" tanımı geçerlidir. Bu ve bunun gibi tanımların kültürden kültüre, hukuktan hukuka farklılık göstermesi doğaldır. Örneğin, bazı ülkelerin yasalarında, kadını sadece itmek, fakat bunu sık sık yapmak suç sayılmaktadır. Ayrıca, bazı ülkelerin hukukunda, eşi istemediği halde, onunla zorla cinsel ilişki kuran erkek şiddet kullanmış kabul edilir.

Bulgular ve Değerlendirme

Tablo-1: Cinsiyet

Cinsiyet

	S	%	Toplam Yüzde
Kız	272	42,3	42,3
Erkek	371	57,7	100,0
Toplam	643	100,0	

Araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımı, evrenin cinsiyet dağılımındaki yüzdelik oranlarını yansıtmaktadır. Adıyaman İl Merkezinde 14-18 yaş grubunda olan ortaöğretim gençliğinden oluşmaktadır. Bu duruma göre araştırmaya 272 kız, 371 erkek katılmıştır.

Tablo-2: Cinsiyet ile Namus Algısı Arasındaki İlişki

Cinsiyete bağlı olarak namusun kime göre önemli olup olmadığı arasındaki ilişki

			namus kime göre önemlidir					Toplam
			Aile	Akraba	Çevre	Kendime	Diğer	
Cinsiyet	Kız	S	57	17	15	160	15	264
		%	21,6%	6,4%	5,7%	60,6%	5,7%	100,0%
	Erkek	S	129	32	56	119	20	356
		%	36,2%	9,0%	15,7%	33,4%	5,6%	100,0%
Toplam		S	186	49	71	279	35	620
		%	30,0%	7,9%	11,5%	45,0%	5,6%	100,0%

Araştırmaya katılan bireylere namusun kime göre önemli olduğu sorusuna verdikleri cevaplar göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Araştırmada gençlerin %45'inin namusu "kendilerine" göre önemli olarak görmesi, sosyalleşme sürecinde kişilik oluşumunun en önemli göstergesidir. Bu durum özellikle yakın sosyal çevredeki ilişkilerin içeriği hakkında bize bilgi vermektedir. Ayrıca namusun aile için önemli olduğunu ortaya koyan %30'luk bir kesimde bu durumu destekler niteliktedir. Aslında burada toplumsal değerlerin, örf ve adetlerin ne kadar etkili ve önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Akrafa ve sosyal çevrenin namus imgesinin oluşumu üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, genel olarak sosyal ilişkilerin sosyal yapı üzerindeki etkileri açıkça görülebilmektedir.

Tablo-3: Cinsiyet ile Erken Yaşta Evliliğe Bakış Açısı Arasındaki İlişki

Cinsiyet ile erken yaşta evliliğe bakış açısı arasındaki ilişki

			erken yaşta evlenmek nişanlanmak kişiyi çevrenin kötülüklerinden korur		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kız	S	43	219	262
		%	16,4%	83,6%	100,0%
	Erkek	S	132	233	365
		%	36,1%	63,7%	100,0%
Toplam		S	175	452	627
		%	27,9%	72,0%	100,0%

Araştırmaya katılan bireylere toplumsal cinsiyet bağlamında erken yaşta evliliğin (18 yaşından küçük) kişiyi çevrenin kötülüklerinden koruyup korumayacağı ile ilgili sorulan soruda kızların %16,4 ve erkeklerin %36,1 i olmak üzere genel toplamda %27,9'luk kesiminin bu düşüncüyü desteklemesi önemli bir bulgudur. Aile ve sosyal çevrenin verdiği değerler eğitimi genç yetişkinlerin algılarını nasıl etkilediğini ortaya koyması açısından önemlidir. Bu durum insanların eğitim durumunun ve hayata bakışının en çarpıcı örneklerindedir ve bize yakın çevrelerinde bu tür küçük yaşta evliliklerin söz konusu olduğunu göstermektedir. Buna bağlı olarak gençlerin durumu kanıksadıkları da acı bir şekilde göze çarpmaktadır.

Tablo-4: Cinsiyet ile Şiddeti Tanımlama Arasındaki İlişki

Cinsiyete ile şiddeti tanımlama arasındaki ilişki

			şiddeti tanımlar mısınız								Toplam	
			Fiziksel güç kullanımı	Psikolojik hastalığın dışa vurması	Cahillerin yaptığı davranışlar	Zorbalık	Taciz	Küfür	Baskı	Hoş olmayan birşey		Diğer
Cinsiyet	Kız	S	52	33	86	21	1	3	11	49	9	265
		%	19,6%	12,5%	32,5%	7,9%	,4%	1,1%	4,2%	18,5%	3,4%	100,0%
	Erkek	S	110	27	81	33	6	10	15	63	14	359
		%	30,6%	7,5%	22,6%	9,2%	1,7%	2,8%	4,2%	17,5%	3,9%	100,0%
Toplam		S	162	60	167	54	7	13	26	112	23	624
		%	26,0%	9,6%	26,8%	8,7%	1,1%	2,1%	4,2%	17,9%	3,7%	100,0%

Araştırmaya katılan erkeklerin %30,6'sı ve kızların %19,6'sı şiddeti fiziksel güç kullanımı olarak tanımlamaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin %26,8'i

şiddeti cahillerin yaptığı davranışlar olarak tanımlarken, %17,9'u hoş olmayan bir şey olarak tanımlamaktadır. Bu durum bize gençlerin şiddeti negatif bir durum olarak tanımladıklarını göstermektedir.

Tablo-5: Cinsiyet ile Namus Algısı Arasındaki İlişki

Cinsiyete ile namus algısı arasındaki ilişki

			namus önemli midir		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kız	S	262	8	270
		%	97,0%	3,0%	100,0%
	Erkek	S	354	12	366
		%	96,7%	3,3%	100,0%
Toplam		S	616	20	636
		%	96,9%	3,1%	100,0%

Çalışmamıza katılan gençlerin sosyo-kültürel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kızların %97'sinin ve erkeklerin %96,7'sinin namusun önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin %97'sinin namusu önemli görmesi ataerkil ve kapalı toplum yapısının önemli bir göstergesidir. Aslında bu veri, namus davalarının yaygınlığını açıklamaktadır. Özellikle kadın merkezli namus algısının oluşturulduğu toplumlarda kadın cinayetlerinin sayıca fazla olması ve bunun önüne geçilememesinin sebeplerini buralarda aramak gerekir.

Tablo-6: Aile Bütünlüğü ile Kadının Eşine Göstereceği Saygı Arasındaki İlişki

Cinsiyet bağlamında, "ailenin bütünlüğü kadının kocasına göstereceği saygıya bağlıdır" önermesine bakış

			ailenin bütünlüğü kadının kocasına göstereceği saygıya bağlıdır			Toplam
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Cinsiyet	Kız	S	176	43	53	272
		%	64,7%	15,8%	19,5%	100,0%
	Erkek	S	255	64	50	369
		%	69,1%	17,3%	13,6%	100,0%
Toplam		S	431	107	103	641
		%	67,2%	16,7%	16,1%	100,0%

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin araştırmaya katılan bireylerin %67,2 gibi büyük bir çoğunluğu ailenin bütünlüğü için kadının kocasına göstereceği saygının gerekliliğini ortaya koymuştur. Burada kızların %64,7'sinin bu durumu destekler nitelikte düşünmesi geleneksel değerleri içselleştirdiğinin en önemli göstergesidir. Bu durum ataerkil aile yapısının Adıyaman'daki etkisini gözler önüne sermektedir. Oysa aile bütünlüğünün sağlanmasında tek taraflı bu şekildeki saygıdan ziyade, aile bireylerinin karşılıklı ve eşit bir biçimde birbirlerine saygı göstermeleri günümüz aile yaklaşımları açısından daha önemlidir. Özellikle değişen toplumlarda, değişmeye direnen ve eskiyi olduğu gibi korumaya çalışan sosyal yapılar, sosyal sorunların kaynağını da oluştururlar. Örneğin aile içinde kadına ve çocuğa yönelik şiddet gibi.

Tablo-7: Ailenin İkamet Yeri ile İntihar ve İntihara Yatkınlık Arasındaki İlişki**İnenin ikamet yeri bağlamında çevrenizde intihar eden veya meyilli kimseni olup olmadığı**

			çevrenizde intihar eden veya meyilli kimse var mı		Toplam
			Evet	Hayır	
Ailenin ikamet yeri	köy	S	39	107	146
		%	26,7%	73,3%	100,0%
	ilçe	S	13	22	35
		%	37,1%	62,9%	100,0%
	il merkezi	S	158	286	444
		%	35,6%	64,4%	100,0%
Toplam		S	210	415	625
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ailenin ikamet yeri yaşam şeklini ve hatta standardını belirleyen önemli bir faktördür. İntihar eğilimi ise bireyin artık sosyal yaşamda beklentilerinin ve isteklerinin kalmadığının göstergesidir. Bu durum insanın önce sosyal çevresine sonrada kendisine yabancılaştığının bir kanıtıdır. Kırsal kesimde (köy) intihar oranlarının düşük olmasında kuşkusuz birincil ilişkilerin daha yoğun yaşanmasından ve basit sosyal yaşantıdan kaynaklanmaktadır. Kırdan kente doğru gidildiğinde intihar oranlarında artışın gözlenmesi şehrin karmaşık yapısının, insanların gündelik yaşantıda ilişkilerinin yoğunluğunun artması ve farklı etkenlerin iç içe girmiş karmaşası içerisinde piko-somatik davranışların yaşanması doğaldır. Öte yandan kişilerin şehirde beklentilerin karşılanamaması hayal kırıklığının boyutunu arttırmaktadır. Özellikle gençler, sosyal çevreleri tarafından kabullenilmemeleri ve ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda intiharı bir tehdit aracı olarak kullanmaktadırlar. Bilhassa gençler arasında intihar olgusunun yaygınlaşması beklenti ve hayal kırıklığı gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Aslında bu durum sosyal yapı sorunlarının boyutunu da yansıtır. Bu sorunların tespit edilip, çözüm yollarının sunulması açısından önemlidir.

Tablo-8: Cinsiyet ile Namustan Dolayı İnsan Öldürmeye Bakış Arasındaki İlişki**Cinsiyet bağlı olarak namustan dolayı insan öldürmeye bakış açısı**

			namustan dolayı insan öldürmek doğru mudur		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kız	S	35	235	270
		%	12,9%	86,7%	100,0%
	Erkek	S	117	247	364
		%	32,1%	67,9%	100,0%
Toplam		S	152	482	634
		%	23,9%	75,9%	100,0%

Ataerkil aile yapısı içerisinde namus olgusunun ne kadar önemli olduğu yukarıdaki tabloda ortaya konulmuştu. Burada sorgulanması gereken hassas nokta, namusun ne kadar önemli olduğunu göstermek adına olaya verilen tepkidir. Araştırmaya katılan bireylerin %23,9 gibi büyük bir kesiminin namustan ötürü insan öldürmeyi *mubah* görmesidir. Bu yaklaşım aslında

geleneklere bağlılığı ve gençlerin şiddeti ne kadar fazla kanıksadıklarını gözler önüne sermektedir.

Sonuç

Gençlerin namus hakkında genel olarak bir hassasiyetinin olduğu söylenebilir. Gençler buldukları yaş döneminden dolayı çok hassaslar ve duygularıyla hareket etme eğilimini fazlaca göstermektedir. Özellikle de ataerkil bir ailede ve sosyal çevrede yetişmeleri durumunda namus ve namustan kaynaklı olumsuz bir durumda şiddete de kolayca başvurabilmektedir. Namusa dayalı şiddet kullanma eğilimi toplumda hala devam etmektedir. Öte yandan namus ve kadın ya da namusun taşıyıcısı ve korucusu olarak kadın imgesinin de güçlü bir şekilde devam ettiği açıktır.

Çok erken yaşta evliliğin (18 yaşından küçük) bireyleri sosyal çevrenin kötülüklerinden koruyabileceği (%36) ile ilgili bir görüş ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla aile ve sosyal çevrenin verdiği değerler eğitimi genç yetişkinlerin algılarını nasıl etkilediğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu durum insanların eğitim durumunun ve hayata bakışının en çarpıcı örneklerindedir ve aslında sosyal çevremizde küçük yaşta evliliklerin söz konusu olduğunu da göstermektedir. İşin en çarpıcı yönü aslında gençlerin bu durumu kanıksamalarıdır.

Diğer bir gelişme ise gençlerin şiddeti negatif bir durum olarak tanımlamalarıdır. Şiddetin bu şekilde tanımlanması özellikle kadına yönelik şiddetin arttığı günümüzde çok anlamlı bir sonuçtur.

Araştırmamıza katılan bireylerin %97'sinin namusu çok fazla önemsemeleri, ataerkil ve kapalı toplum yapısını yansıtan özellikleri göstermesi açısından önemlidir. Aslında bu veri, namus davalarının neden yaygın olduğunu da açıklamaktadır. Özellikle kadın merkezli namus algısının oluşturulduğu toplumlarda kadın cinayetlerinin sayıca fazla olması ve bunun önüne geçilememesinin sebeplerini bireyin sosyalleşme sürecinin başlarında aramak gerekir. Ataerkil ve kapalı toplumlardaki namus olgusu önemli bir yer işgal etmektedir. Araştırma örneklemini oluşturan bireylerin %23,9'u namustan ötürü insan öldürmeyi *mubah* görmektedir. Kısacası birey, sosyal çevrenin ya da sosyal yapının (ya da mahalle baskısından dolayı) etkisiyle namus için bir insanı öldürme eylemini gerçekleştirebileceğini kabul etmektedir.

Kısacası şiddet, ahlak kurallarına uyulmadığında ortaya çıkar. Zira Yakupoğlu'na (1996:317-318) göre şiddetin ahlakı yoktur. Şiddet sadece bir tekniktir. Ahlakın başladığı yerde şiddet geri çekilir veya yok olur. Ahlakın şiddete tamamen egemen olduğu durumlar yalnızlık, depresyon durumlarıdır. Özetle yaşama alanını üçe ayırmak mümkündür. Bunlar ahlak alanı, hukuk alanı ve şiddet alanı. Özgürlük hukuk alanının içinde ekonomik, politik sosyal olarak düzenlenmiş bir özgürlüktür. Felsefi özgürlük dışsal yaşama alanında yoktur ve yalnızca içsel varoluşsal bir özgürlük biçimi ile somutlaşır. En güçlü toplumlar ahlak alanları en geniş toplumlardır. Hukuk alanının genişliği o toplumun şiddetin eşiğinde olduğunu gösterir. Şiddetin panzehiri hukuk değil, ahlaktır. Ahlak kuralları izlenerek uyumsuzluğu çözmek, toplumda daha kolay kabul edilir. Hukuk kuralları izlenerek verilen kararlar her zaman hoşnutsuzluk yaratır. Modern toplumlarda ahlak alanı azalmakta, hukuk alanı genişlemektedir ve herkes her zaman haksızlığa uğradığı duygusu ile yaşamaktadır. Bu da modern toplumları potansiyel bir şiddet ortamı içine sürüklemektedir. Hukuk soyut ve anlaşılmaz biçimiyle insanların şiddete eğilimini arttırmaktadır.

Kaynaklar

- Arendt, H. (1996). *Şiddet Üzerine*, (Çev.: Bülent Peker), Cogito, 4. Baskı, Sayı:6-7, Kış-Bahar.
- Bal, M. (2007). “Rousseau ve Şiddetin Kaynağı Olarak Eşitsizlik”, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı:43, Kasım-Aralık-Ocak.
- Dönmezer, S. (1996). “Çağdaş Toplumlarda Şiddet ve Mafia Suçları”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Anı Yayınevi, Ankara.
- İlhan Tunç, A. (2008). “Van’da Aile, Boşanma ve Eğitim”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt:11, Sayı:2, Güz.
- İnci, Ü. H. (2013). “Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Vol. 2, No. 3.
- Kalav, A. (2012). “Namus ve Toplumsal Cinsiyet”, *Mediterranean Journal of Humanities*, Cilt: 2, Sayı: 2.
- Kocadaş, B. (2004). “Hedefteki Gençlik: Siyasi ve İdeolojik Hareketler Açısından”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (www.insanbilimleri.com), Update:21.10.2014.
- Mavili Aktaş, A. (2007). “Aile İçi Şiddet”, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı:43, Kasım-Aralık-Ocak. mjh.akdeniz.edu.tr, II/2,149-161.
- Oskay, Ü. (1996). “‘Efendi/Köle’ İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Solok, Ö. (1996). “Önsöz Yerine”, *Şiddet*, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı:6-7, Kış-Bahar.
- Somersan, S. (1996). “Şiddetin İki Yüzü”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Şenol, D. ve Mazman, İ. (2013). “Gençlerin Kimlik Algılarına İlişkin Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 2.
- TDK (2016). www.tdk.gov.tr
- Tezcan, M. (1996). “Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Ünsal, A. (1996). “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Yakupoğlu, M. M. (1996). “Erotizmde Şiddet ve Ahlak İlişkisi”, *Cogito*, 4. Baskı, Sayı: 6-7, Kış-Bahar.
- Yıldız Tahincioğlu, A. N. (2010). “Namus ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi”, *Kültür ve İletişim Dergisi*, 13(2), Yaz.